אתרי פריחה מומלצים השבוע, 9-16.2.2025 (1)

שמעון כהן, חוג כלנית – simonronit@bezeqint.net

הביאו לדפוס: אבי שמידע וערנן דונוביץ

הננו פותחים מדור חדש בכתב-העת "כלנית" ומנסים להביא בפני הקורא וחובב הטבע אתרי פריחה מועדפים של צמחי הבר של ארצנו הפורחים בשבוע הזה והגישה אליהם קלה וזמינה באמצעות רכב פרטי. מקווים שתטריחו את עצמכם לצאת לטבע, להינות מהפריחה החורפית וללמוד על נפלאות הפרחים ותהליכי האבולוציה המתרחשים ממש לפנינו. ש.כ., ר.ד. וא.ש.

תקציר: מוגשים בזאת אתרי הפריחה הבולטים והחשובים ביותר בישראל למחצית הראשונה של חודש פברואר תשפ"ה. מרבדי פריחה של **כלניות** האדומות נוכל למצוא השנה רק צפונית לשדרות ולא באזור בארי – יער שוקדה. על אף השנה השחונה, הסחלבים התחילו לפרוח במועדם: אנו מציעים לבקר באתר **דבורנית שחומה** בהר איתן ובאתר **דבורנית בארי** ליד הקיבוץ נגבה סחלב השקיק וסחלב פרפרני כבר התחילו לפרוח ואנו מציעים לבקר בגבעות כורכר, צפונית למעגן מיכאל שם פורחת אוכלוסיה יפה של **סחלב פרפרי** ו**סחלב השקיק**. נסיים בפריחה כחולה יפיפייה של **בן-חצב החורש**, אוכלוסיה הגדלה בשולי כביש האספלט צפון מזרחית לחניון האגם בכרמל.

==========

אתר מס.1 – כלניות יער-תלמים ליד שדרות

הכלניות האדומות הפכו זה מכבר לסמל הלאומי שלנו, לפריחה האביבית בישראל. כל שנה בחודש פברואר מכסים אזורים נרחבים בארצנו במרבדי פריחה אדומים של ה**כלנית המצויה** אשר לה שלושה זני צבע – לבן כחול ואדום. הזן האדום שיכונה כלנית אדומה עמיד יותר ליובש ולקרקע גירנית ולכן הוא הזן השולט ברחבי ארצנו ככל שמדרימים. בדרום הארץ, דרומה לקו קריית גת – בית גוברין, משתלטת הכלנית האדומה על הפריחה בחודש בפברואר ועקב לחץ רעיה חזק ואללופתיה של חורשות אורן ואקליפטוס, מופיעים קיבלנו בחודש פברואר, מרבדי כלניות עצומים מאזור בית גוברין והשפלה דרך מרחבי נחל שקמה ועד בתרונות בארי ורעים ועוטף עזה.

מימין: מפת עמוד-ענן המורה את הדרך לאתר כלניות יער-תלמים מצפון לשדרות (מסומן בכתם צהוב זוהר).
משמאל: כלנית מצויה זן אדום בשיא פריחה, יער-תלמים, 6.2.25, צילם ש.כהן ©

השנה, עד כה (11.2.25) היתה שנת בצורת קיצונית ובהתאם הצמחים הפורחים בחורף בחודשי דצמבר עד פברואר פרחו בשפעה נמוכה. כך גם הכלניות אשר באתרים הקלאסיים של "דרום אדום" הופיעו במרבדי פריחה הופיעו רק עד קו רוחמה – שדרות. בכל האזור של יער שוקדה, בתרונות בארי ואזור נחל גרר-רעים – תחום המרחב הידוע כלב מרבדי הפריחה של הכלניות האדומות בכל שנה, לא מתרחשת כמעט פריחה בכלל. השיא הרב-שנתי הממוצע של פריחת הכלניות בעוטף עזה הוא בתאריך שמיני לפברואר כל שנה. עכשיו יום לאחר השיא ועד כה מרבדי הפריחה של הכלניות מדווחים מהאתרים של לכיש, יער המלאכים, אזור בתרונות רוחמה, סכר רוחמה ואור הנר. אנחנו בחרנו להציג את יער תלמים בו צפינו בשפע פריחת הכלניות הגדול ביותר.

יער תלמים נמצא מצפון לשדרות, ממזרח למושב תלמים ובנוי כולו מחורשות קק"ל של מיני אקליפטוס. האקליפטוס הוא עץ בעל עלווה ירוקת עד והעלים הזקנים הנושרים על הקרקע מפרישים חומצות וחומרים שניוניים הגורמים למניעת צמיחה ונביטה של צמחים רבים (תופעה הידועה בשם אללופתיה) ובמיוחד חד-שנתיים. גורמים אלה הם אשר הביאו כנראה להתרבות **הכלנית האדומה** בשטח, תופעה שהתרחשה בשנות ה-80-90 של המאה הקודמת. הכלניות זקוקות לשמש לשם פריחה ולכן הן יוצרות מרבדים בעיקר בקרחות היער ובמקומות בם צפיפות האקליפטוסים נמוכה.

מדוע דווקא במזרח הים התיכון שולטים בפריחה פרחים אדומים גדולים, ומדוע לכלניות הזקנות נוצר טבעת לבנה במרכז הפרח והיכן הן החיפושיות (גלפיריות) המאביקות את הכלניות הצריכות להימצא בפרחים בצפיפות רבה? על כל אלה ועוד נשמח אם תקראו ותזהו בשדה – במאמרים העממיים המופיעים בספרות לכתבה זו.

<u>איך מגיעים</u> – לבאים מצפון נוסעים בכביש 4 מתל-אביב דרומה עד צומת ברכיה ופונים

מזרחה בכביש 35 בואך צומת גבעתי ליד שדה יואב, פונים ימינה(דרומה) בכביש 352 לכיוון שדרות ובצומת חלץ פונים שמאלה ומזרחה בכביש 352 בואך מושב תלמים (רק 2 ק"מ מזרחית לצומת חלץ). חוצים את מושב תלמים לכיוון בית-הקברות (כיוון כללי דרום ומזרח) ואתר הכלניות נמצא מצפון מזרח לבית הקברות (מסומן באתר עמוד ענן).

הנחיה למיקום האתר (לחץ כאן) בוויז

כלנית מצויה זן אדום בשיא פריחה עתה בחבל הים-תיכוני, 8.2.2025.
מימין: כאשרהפרח נפתח הוא נמצא ב בשלב הנקבי, רואים את הצלקות השחורות במרכז (זמינות להפריה) וטבעת האבקנים מרוחקת בכוונה מהמרכז למנוע האבקה עצמית, צילם אלי לבנה ©.
במרכז: בשלב המאוחר "הזקן" של הפרח, נוצרת טבעת לבנה סביב האבקנים בשחורים בנרכז והפרח "מודיע" לדבורה ולחיפושיות "כשאי לכם לבטא אלי, אני בשלב הגומל עם הרבה אבקה".
משמאל: שדה הכלניות ביער-תלמים, צילם ש.כהן ©

אתר מס.2 - דבורנית בארי במחצבת תום ותומר ליד קיבוץ נגבה

עשרה מיני דבורניות בארצנו, ורק אחת היא אנדמית לישראל, כלומר גדלה רק כאן מכל המקומות בעולם – זאת **דבורנית בארי**. זהו מין קרוב ל**דבורנית דינסמור** וגם הוא מצטיין בשפית ארגמנית-כהה בעלת דגמים סימטריים נפלאים; דגמים אלה משתנים מצמח אחד למשנהו אבל פרוותם וריח וריחות אפרודיטיים המופרשים מבלוטות בשפית מושכים אליהם זכרי דבורים מקורננות הבאים אל הפרח ובצעים בו הזדווגות מדומה. דבורנית בארי תוארה על ידי חברינו אסף פישמן אשר הסביר לנו את ההבדל בין שני המינים: דבורנית דינסמור הנפוצה בכל החבל הים-תיכוני לשפית בעלת דגמים חזקים ושוליים שפית קמורים לעומת שפית בארי בעלת דגמי צבע חלשים, שולי השפית ירקרקים (השפה הירוקה בולטת בעיקר בקצה השפית.

מימין: דבורנית בארי, שמורת בארי, 6.2.25
שימו לב לשולי השפית הירקרקים בשולי השפית, תכונה עיקרית המבדילה אותה מדבורנית דינסמור, צילפ שמעון כהן ©
משמאל: מפת עמוד-ענן המורה את הדרך לאתר דברנית שחומה בהר-איתן (מסומן בכתם צהוב זוהר).

דבורנית בארי גדלה בכל האזור של "עוטף עזה" כאשר אוכלוסיות צפופות מצויות מגבעות נגבה בואכה בתרונות בארי. מבחינה פורמלית, ד. בארי היא תת מין של **דבורנית אומביליקטה** הגדלה בקפריסין. בישראל גדל תת-מין זה לאורך רכסי הכורכר של משור החוף, מניר-יצחק בדרום ועד לגבעת אולגה בצפון.

<u>איך מגיעים</u> – נוסעים בכביש 3 עד "צומת ג'וליס" (מחנה עמנואל, צומת נגבה) ופונים דרומה לכיוון קבוץ נגבה. כשני ק"מ מדרום לצומת, יש שלט המצביע על גבעות תום ותומר. פונים מערבה בדרך עפר ומגיעים ל"גן תום ותומר" המורכב ממגוון צמחי בר וצמחים תרבותיים בסידור מיוחד. בין סלעי הכורכר והאדמה הגירנית המעורבבת בגרגרי חול – קווארץ, גדלה דבורנית בארי. **הנחיה למיקום האתר (לחץ כאן) <u>בוויז</u>**

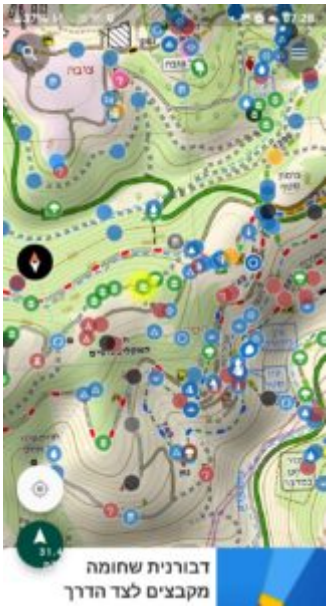

דבורנית בארי כפי שהוגדרת על ידי אסף שיפמן, גבעת תום ותומר ליד נגבה.
פרטים אלה מהווים צורת ביניים בין דבורנית בארי לד.דינסמור(לפי דעתו של א.ש.), צילם שמעון כהן ©

אתר מס.3 – דבורנית שחומה בהר איתן, הרי ירושלים

סחלבי הבר בישראל, קבוצה אקולוגית מיוחדת של מיני סחלבים שהתאימו את עצמם לאקלים הים תיכוני ונפוצים במיוחד בארצות מסביב לארצות אגן היכון. רוב הדבורניות פורחות בתקופת האביב החל מסוף חודש פברואר ועד לתחילת חודש מאי, כאשר תקופת הפריחה מתואמת לעונת הגחת הזכרים של דבורי הבר; שכן הדבורניות הן רמאיות מוחלטות ומאביקות את עצמן (מפרות אחת את השניה) באמצעות זכרים של דבורי בר יחידאיות הנמשכים לפרחים וף מבצעים עמם הזדווגות מדומה. אולם, מין אחד של דבורנית, היא **הדבורנית השחומה** מקדימה את פריחתה לחודשי החורף, ובשנים גשומות מתחילה לפרוח אף בחודש גם בחודש דצמבר. השנה, בה היה יובש קיצוני בחודשי דצמר-ינור, בתחילה הדבורנית השחומה לפרואח רק בחודש ינואר ואוכלוסיה יפה פורחת בצידי השבילים בהר-איתן.

מימין: מפת עמוד-ענן המורה את הדרך לאתר דברנית שחומה בהר-איתן (מסומן בכתם צהוב זוהר).
משמאל: דבורנית שחומה פורחת בהר-איתן בהרי ירושלים, צילם שמעון כהן ©

<u>איך מגיעים</u> – לבאים מכביש אחד מכיוון תל- אביב (או בכביש 6 המתחלף לכביש אחד) נוסעים מזרחה לכיוון ירושלים, עד צומת מבשרת ציון ופונים ימינה (דרומה) בכביש מספר XX לכיוון הסטף והר איתן. בצומת איתן פונים לפי השילוט להר איתן ומחנים בחניית האספלט הגדולה (כ-500 מטר מהצומת). מהחניה יש ללכת מערבה לתחילת שביל סובב הר-איתן. זאת דרך עפר רחבה באורך של כ-8 ק"מ הסובבת את הר איתן בצורה אליפטית. בערך כ-600 מטר מתחילת דרך סובב הר-איתן, גדלות אוכלוסיות של **דבורנית שחומה** בשוליים. פרטים בודדים פורחים עתה בשיאם בכל אזורי הבתה הקרטוניים (גיר רך-לבן) בהר איתן ובהרי ירושלים. **הנחיה למיקום האתר (לחץ כאן) <u>בוויז</u>:**

אתר מס.4 – סחלבים בכורכר מעגן-מיכאל

ארצנו התברכה באחד עשרה מיני סחלבים הפורחים החל מחודש פברואר ועד למחצית חודש מאי. תקופת הפריחה של הסחלבים יכולה להתקצר או להתארך ושפעתם יכולה להשתנות מידי שנה, אך סדר הפריחה נשאר קבוע באופן מפליא: פותחים את החגיגה סחלב מצויר, השקיק ופרפרני, כאשר את השניים האחרונים נראה באתר מעגן מיכאל; ולאחריהם פורחים סחלב אנטולי, סחלב שלוש שיניים ובסחלב איטלקי, וסוגר את החגיגה סחלב קדוש הפורח בחודש מאי.

סחלב פרפרני הוא הנפוץ בסחלבי ישראל וגדל כמעט בכל אזור קרטוני ברחבי הגליל,

הכרמל והשפלה. כאופייני לרוב מיני הסחלב הפרח הוא בעל דרבן (החסר בסוג דבורנית) אך איננו מכיל צוף. נדגיש: דרבן מופיע בפרחים של עולם הצמחים כאיבר המייצר צוף וכך נמשכים אליו הרבה דבורים ופרפרים. ואילו, דווקא, ברבים ממיני הסחלבים בארץ ובעולם, הדרבן אינו מכיל כל צוף אלא, הפרח מרמה את המאביק המגיע אליו לקבל גמול. כתשעה מבין אחד עשרה מיני הסוג סחלב בישאל, אינם מציעים כל גמול מבקריהם ומקובל שהם רמאים. מינים אלה פורחים לפני שיא הפריחה האביבית, כאשר המאביקים הבוקעים מהאדמה "ירוקים" וחסרי ניסיון, מחפשים גמול צוף ולומדים לגשר בין המקור הצוף למין הפרח המייצר אותו. אל חלון למידה זה של המאביקים "פולשים" מיני הסחלבים הרמאים ומנצלים את עול הלמידה של דבורים ופרפרים להצלחת ההפריה שלהם.

מימין: סחלב השקיק פורח במעגן-מיכאל, 7.2.25.
במרכז: מפת עמוד-ענן המורה את הדרך לאתר הסחלבים בכורכר מעגן-מיכאל (מסומן בכתם צהוב זוהר)
משמאל: סחלב פרפרני פורח בכורכר מעגן-מיכאל, צילם ש.כהן ©

<u>איך מגיעים</u> – מכביש 2 נעבור לכביש 4 דרך מחלף פרדיס או דרך מחלף אור עקיבא, ונמשיך בכביש עד לצומת מעגן מיכאל המצא דרומית לצומת מעיין צבי. נפנה מערבה בכביש מספר 6537 לכיוון מעגן מיכאל וניכנס בשער הקיבוץ. מייד לאחר השער נגיע לככר ונמשיך ישר (דרום מערבה) לאחר 50 מטר נפנה בכביש אספלט מערבה לכיוון הים. מצד ימין נעבור סככות של רפתות ומיד לאחר כ-200 מטר נפנה בכביש אספלט צפונה לכיוון בריכות הדגים. הכביש נחסם לפתע במחסום של מוט ברזל, שם נחנה את הרכב. משם נעלה על גבעת הכורכר ממזרח לנו (ימין) ונטייל בין שבילי בתת הצומח השולטת בה. על אדמת הרנדזינה המתפתח מבליית הכורכר, גדלים פרחי בר רבים ובולטים בעונה זאת שני מיני סחלבים: **סחלב השקיק וסחלב פרפרני הפותחים את חגיגת הפריחה.** **הנחיה למיקום האתר (לחץ כאן) <u>בוויז</u>**

אתר מס.5 – בן-חצב החורש פורח בעין-אלון בכרמל (ליד חניון האגם)

פרחי משפחת האספרגיים (שושניים) הגדלים בארצנו, מצטיינים בבצל תת-קרקעי ובפרחים גדולים וצבעוניים. נוכל להבחין במשפחה זו במבנה הפרח בשתי קבוצות: סוגים בעלי עלי כותרת מאוחים היוצרים עטיף דמוי כד או צינור כגון זמזומית, כדן או מצילות – לבין סוגים בעלי עלי כותרת מפורדים היוצרים פרח דמוי כוכב הפתוח לרווחה דוגמת שום, נצ- החלב, זהבית, צבעוני וחצב. **בן-חצב החורש** נמנה על קבוצת הפרחים הפתוחים. אך לעומת חבריו, בן-חצב סתווני וב.ח. מדברי יש לו פרח גדול ומרהיב עין בצבעו הכחלחל. מין זה נדיר למדי בגליל ותפוצתו בלבאנט דרומה מסתיימת באתר זה – עין אלון.

בן-חצב החורש, עין-אלון כרמל, 8.2.25\צילם שמעון כהן ©

<u>איך מגיעים</u> – מגיעים לצומת נחל אורן הנמצא על כביש 4 ופוינם מזרחה לכביש 721 לכיוון בית אורן. לאחר כ-5 ק"מ בצומת T המופיע לאחר ירידה חזקה, נפנה ימינה לכיוון חנין האגם. בפינה המזרחית של חניון האגם, נמצאת דרך אספלט צרה הממשיכה מזרחה. נמשיך בדרך כ-200 מטר ומצד ימין (דרום) בצל אלונים ולמרגלות מצוקון של גיר קשה יתגלו לנו כתמי כחול מרהיבים של בן-חצב החורש. האתר נמצא בסביבות הפניה שמאלה לעין אלון. אם המשכתם בדרך והגעתם לפיתול חזק ימינה – סימן שעברתם את אתר הבן-חצב ועליכם לחזור ולמצוא בדרך חזרה. כ50-100 מטר לפני פיתול ימינה גדלים סחלבים רבים, כולל סחלב מנוקד פורח. הנחיה למיקום האתר <u>בוויז</u> (לחץ כאן).

מימין: מפת עמוד-ענן המורה את הדרך לאתר הסחלבים בכורכר מעגן-מיכאל (מסומן בכתם צהוב זוהר).
משמאל: בן-חצב החורש פורח בעין-אלון בכרמל, 6.2.25, צילם ש.כהן ©

———————

ספרות:

דפני א ואיזיקוביץ ד 2023 האבקה בראי ישראלי. פרדס הוצאה לאור,

שמידע א 1981 פרחי ראווה אדומים בצמחיה הים-תיכונית בישראל. "טבע וארץ", כ"ג: 3 עמ' 118-126.

שמידע א קיסר ת וזילברטל א 2008 פרחים אדומים בישראל. [הפרג והפרחיות]. "טבע הדברים", מס. 77.

==========

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

לציטוט: כהן ש 2025 אתרי פריחה מומלצים השבוע , 16.2.25-9.2.25 (1). כתב-עת "כלנית", מספר 11.

==========